

УДК 7.04

ВІЗЕРУНКОВЕ МИСТЕЦТВО ГРАФІКИ МАРІЇ ПАНЧЕНКО

ПЕРЕЦЬ Олег

Національний університет «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка»,
Полтава, Україна

perets.ol.ua@gmail.com

У роботі досліджується художньо-алегоричне трактування національних образів у графічних ілюстраціях полтавської художниці Марії Панченко, як приклад мистецького мислення українського митця сфери графічного дизайну початку третього тисячоліття.

Ключові слова: графічне мистецтво, книжкова ілюстрація, українське народне мистецтво, національний образ, україніка.

ВСТУП

Реалізацію своїх мистецьких задумів художниця Марія Панченко, значною мірою, пов'язала з творчістю у сфері графічного дизайну, зокрема – книжкової ілюстрації, втіливши більше сорока проектів у співпраці з видавництвами Полтави, Києва та Харкова. Створювана Марією, рівнобіжна літературному твору, художня реальність завжди алегорична, а виконані мисткинею ілюстрації, завдяки її авторській манері, можна віднести до своєрідного різновиду декоративно-прикладного мистецтва, що нагадує про античне походження цього виду творчості.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідити, на прикладі графічної творчості Марії Панченко, національне образне мислення українського художника-графіка, що належить до покоління, яке активно долучилося на початку третього тисячоліття до розбудови сфери українського графічного дизайну.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Марія Панченко привернула до себе увагу, як молода перспективна художниця на V Міжнародному форумі «Дизайн-освіта 2009», витонченою майстерністю своїх графічних творів. Це були ілюстрації до книги Володимира Ковпака «Тінь гетьмана» – її бакалаврська дипломна робота. Вишукане мереживо малюнків на теми героїчної козацької минувшини хочеться порівняти з дорогоцінним гаптуванням священних образів на полотні історії українського народу. Цей акт творення відзначила полтавська культурна громадськість, удостоївши молододу мисткиню у 2008 році званням лауреата премії імені Самійла Величка за подвижництво в галузі історії та культури України у номінації «Відображення доленосних подій у творах мистецтва». У 2010 році книга В. Ковпака «Тінь гетьмана» стала переможцем конкурсу україністики

премії Фонду Воляників-Швабінських за книги, що вийшли друком 2008 року Фонду при Фундації Українського Вільного Університету в м. Нью-Йорк, США.

Наступним знаковим твором Марії Панченко став триптих «Травнева ніч» (2009). «Зобразити взаємодію світів: земного та потойбічного», – так художниця третього тисячоліття окреслила мету свого творчого акту входження до простору містичної гоголіани. Романтична історія кохання молодих козака та козачки з Полтавщини, що щасливо одружилися завдяки втручанням сутностей зі світу духів, в живописно-графічному трактуванні Марії розгортається у довкіллі, де людське невіддільне від надприродного, обшири якого забудовані фантастичними спорудами та наповнені чудернацькими створіннями. І ми бачимо в її композиціях нічне старосвітське село, в якому хати та цілі подвір'я з мешканцями, відсвічуючись у дзеркальній поверхні сільського ставу, левітують у безмежному зоряному просторі разом із янголами. Духовні сутності споглядають на людей крізь стріласті арки – це межа світів, яка проходить по скелям-спинам рибоподібних островів, які трансформуються у злітаючих над океаном вічності утаємничених водяних істот – риб, котрих наші пращури вважали посередниками між небом і землею та називали «птахами землі» (рис.1).

Рис. 1. М. Панченко. Триптих «Травнева ніч» (центральна частина). 2009

Пізнаючи багатомірний світ національних образів Миколи Гоголя, Марія Панченко формулює сутнісні аспекти власної творчості, через художнє осмислення прадавніх архетипів. Поруч із символічними зображеннями птахів, риб, священних споруд замків і храмів на першому плані центральної частини триптиху «Травнева ніч» з'являється багатогранний у своїй таємничості знак жіночого начала – мушля. Розвиток форми спіральної мушлі наочно демонструє поєднання того, що не поєднується – світів внутрішнього і зовнішнього. Таємниця внутрішнього та зовнішнього, які поєднуючись, дають трансформацію, яка ніколи не може бути вимушеною. Трансформація повинна мати в основі своїй елементи свободи та ризику. В людській свідомості спіральна мушля втілює два принципи буття – і духовне, і матеріальне, як полюси людської природи. Складна геометрія природного об'єму ніби уречевлена філософія творчості Марії, в якій художниця вирішує питання

особистісної трансформації, що забезпечується індивідуальною свободою. Марія неодноразово поверталася в своїх творах до символічного образу мушлі, як до мистецького акту самопізнання.

В інтерв'ю для Інтернет-видання у 2016 році Марія вельми ідеалістично визначила мету свого мистецтва – це явити гармонійний світ, у якому людина існує у радості та любові, перебуваючи у постійному процесі особистісного зростання через самопізнання та самовдосконалення самої себе, – як частки божественного.

Цей ідеалізм закономірний, бо творчість Марії Панченко генетично пов'язана з українським народним мистецтвом – самобутнім життєрадісним та життєствердним явищем європейської культури, незліченно-різноманітні, досконало-вишукані художні форми якого творилися протягом тисячоліть розвою Українського світу. Пізнаючи величну традицію, мисткиня виробила власну орнаментальну мову творчості, в якій лінії, плями утворюють оригінальний синтез графічного та малярського. Ритми візерунчастих мотивів вигадливо структуруються в графічних композиціях, що раз по-новому являючи неповторну манеру художнього мислення Марії, яка особливо виразно представлена у графічних творах: «Дитя трьох стихій» (2004), «Різдвяний янгол з зіркою» (2015), «Івана Купала» (2014); в серії ілюстрацій до книги В. Закладного «Старі полтавці. Хто вони?» (2005); в малюнку для обкладинки до книги І. Дідик-Снарської «Дві землі – дві долі» (2006) та інших.

Чисельні роботи Марії Панченко свідчать про прагнення плекати національну ідентичність у собі та у своїх співвітчизниках. Як сьогодні бачиться, не без впливу своєї мами-педагога, Марія здійснила своєрідне творче дослідження того, як мистецькими засобами закладати національний код у свідомість дитини, переклавши на образотворчу мову графіки та живопису колискові пісні, які українська мати співає своїй дитині у ранньому дитинстві, дотримуючись прадавніх народних традицій родинного життя. Ця національна мистецько-виховна праця протягом 2014–2016 років завершилася створенням серії ілюстрацій до книги «Кольорові сні. Колискові» (рис. 2, 3).

Рис. 2, 3. М. Панченко. Із серії ілюстрацій до книги «Кольорові сні. Колискові». 2014 – 2016

З тією ж важливою подвижницько-сутнісною метою творчості, художниця виконала значну кількість графічних творів, які можна позначити як українка Марії Панченко [1], серед них: графічні плакати «Кожна пташка свою пісню співає...» (2006), «Піклуйся про рідне» (2006); графічна композиція «Козак Мамай» (2006); ілюстрації до авторської казки «Небесні вівці» (2007), до казки «Козак Василь і Чорний Полонин» (2009–2010); серії ілюстрацій до книг – Н. Баклай «Отава» (2007), В. Котляра «Любка» (2008), С. Коломійця «Совість землі» (2016–2018).

Опрацьовуючи образну мову своєї графіки, Марія не зупиняється на традиційних техніках, а веде пошук на межі різних декоративних мистецтв, які традиційно побутували в українському народному житті. Художниця не бере готових формул орнаментів із вишивок, вибілок, килимів тощо, але прагне створити власні мотиви на основі геометризованих форм, візерункових композицій, дотримуючись принципу симетрії. Важливим фактором особистого творчого розвитку стала її мистецька реалізація у сфері художньої кераміки, де декоративний розпис органічно поєднується з поверхнею об'ємної форми.

Мисткиня ніби прагне надати алегоричного звучання національним образам безпосередньо у процесі художнього перетворення первісних композиційних засобів у своєрідні авторські знакові зображення, коли лінії та плями структуруються на образотворчій поверхні у багатозначні символи колективного несвідомого.

ВИСНОВКИ

Марія Панченко належить до покоління митців, які увійшли в грізне третє тисячоліття, продовжуючи творчі пошуки, які розпочали українські художники-нонконформісти в останні десятиліття існування тоталітарного СРСР, прагнучи розвинути національну культурну традицію на ґрунті синтезу досягнень козацького бароко, народного мистецтва XIX століття та авангардного мистецтва століття XX. Графічний дизайн Марії Панченко – це яскравий приклад українського етнодизайну в надзвичайно актуальній міждисциплінарній галузі сучасної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будкевич А. На кінці уяви, де сходяться дві паралелі, пропахла айстрами моя Сон-Країна... / Karpatnews.in.ua – Всі новини Закарпаття, Ужгорода та України. 2014. 19 серпня. URL: <https://www.ar25.org/fr/article/nakinci-uyavy-de-shodyatsya-dvi-paraleli-propahla-aystramy-moya-son-krayina.html>

PERETS O.

THE ILLUSTRATIVE ART OF GRAPHICS BY MARIA PANCHENKO

The work explores the artistic and allegorical interpretation of national images in the graphic illustrations of the Poltava artist Maria Panchenko, as an example of the artistic thinking of a Ukrainian artist in the field of graphic design of the beginning of the third millennium.

Keywords: *graphic art, book illustration, Ukrainian folk art, national image, Ukrainian.*